

Бишкек, 27- октябрь 2022-жыл

**2022-жылдын 6-ноябрынан 18-ноябрына чейин Шарм-эль-Шейхте (Египет) өтүүчү
БУУ КОАК Тараптарынын 27-конференциясына карата**

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖАРАНДЫК КООМУНУН УЛУТТУК
ПОЗИЦИЯСЫ**

«Жашыл Альянс.KG» Юридикалык жактардын Ассоциациясы Кыргызстандын коомчулугун өлкөдө жашыл экономика жана туруктуу өнүгүү принциптерин ишке ашырууга мобилизациялоо максатында түзүлүп, ага 50дөн ашык мамлекеттик, жеке уюмдар жана жеке мүчөлөр кирет. Кыргызстанда жашыл экономика жана өлкөдө туруктуу өнүгүү принциптерин ишке ашыруу үчүн коомдун күчтөрүн бириктирүү. Уюм өлкөнүн деңгээлинде зарыл климаттык иш-чаралар жана Кыргыз Республикасынын катышуусу боюнча БУУнун КОАК Тараптарынын 27-конференциясына (COP-27) эл аралык климаттык сүйлөшүүлөрдө коомчулуктун бирдиктүү позициясын даярдоо үчүн бир катар коомдук консультацияларды өткөрдү. Биз Кыргыз Республикасынын Президентине жана Министрлер Кабинетине өлкөдөгү климатты жана социалдык абалды жакшыртуу боюнча кечиктирилгис чараларды көрүү, ошондой эле бул процессте өнөктөш катары жарандык коомдун олуттуу ролун таануу сунушу менен кайрылабыз.

Тараптар 2021-жылы Улуу Британиянын Глазго шаарында акыркы жолу жолугушкандан бери дүйнө өзгөрдү. 2022-жылы өлкөбүз өсүп жаткан климаттык коркунучтар жана социалдык-экономикалык көйгөйлөргө алып келген чек арадагы аскердик чыр-чатактар сыяктуу кыйынчылыктарга туш болду.

Кыргыз Республикасы дүйнөдөгү климаттын өзгөрүшүнө аялуу өлкөлөрдүн бири болуп саналат жана биз климаттын өзгөрүшүнүн кесепеттерине туш болуп жатабыз, алар мөңгүлөрдүн эриши, суу ресурстарынын жетишсиздиги, энергетикалык коопсуздуктун тобокелдиктери, экосистемалардын деградациясы, жакырчылыктын өсүшү жана этностор аралык чыр-чатактар ж. б. ушул сыяктуу көйгөйлөр. Айыл чарбасы экономиканын негизги тармагы экендигин эске алганда, климаттын өзгөрүшүнүн таасири өлкөнүн азык-түлүк коопсуздугуна олуттуу коркунуч туудурат.

COP-27де алдыда боло турган сүйлөшүүлөрдө климаттык кризистен келип чыккан жоготууларды жана зыяндарды финансылык компенсациялоо актуалдуу маселе болуп калат. Өнүгүп келе жаткан өлкөлөр COP-27де жоготууларды жана зыяндарды каржылоо механизмдин түзүүнү чыдамсыздык менен күтүп жатышканын ачык айтышты. Эл аралык финансылык колдоо көрсөтүү жана 100 млрд. АКШ долларына чейин акча каражаттарын чогултуу менен болгон глобалдык чакырыктардын негизинде жыл сайын 2030-2050-жылдарга чейин УДАС максаттуу көрсөткүчтөрүнө жетишүү үчүн Кыргыз Республикасынын Министрлер кабинети климаттын өзгөрүшү жөнүндө Париж Макулдашуусунун жоболорун сактоодо өлкөнүн мүмкүнчүлүктөрүн реалдуу баалоо зарыл деп эсептейбиз. 2022-жылы Кыргыз Республикасы аялуу өлкөлөрдүн форумуна кошулганын жана COP-27 алкагында аялуу өлкөлөрдүн коалициясы тарабынан түзүлгөн жоготууларды жана зыяндарды компенсациялоо боюнча "Төлөм мөөнөтү өткөн" (Payment Overdue) кампаниясын активдүү колдоого чакырабыз.

Жогоруда баяндалгандарды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Министрлер кабинети COP-27 алкагында сүйлөгөн сөздөрүндө төмөнкүлөрдү баса белгилейт (төмөнкүлөргө өзгөчө көңүл бурулат):

- климаттын өзгөрүшүнө адаптациялоо маселелери боюнча өлкөгө эл аралык жардам көрсөтүүнүн маанилүүлүгү, климаттын өзгөрүшүнө келтирилген жоготууларды жана зыяндарды калыбына келтирүүнү каржылоо, кайтарылгыс же ыңгайлашууга мүмкүн болбогон зыян;
- туруктуу өнүктүрүү максаттарына жетүү, энергетикалык жана азык-түлүк коопсуздугун, жагымдуу микроклиматты жана башкалар үчүн зарыл болгон Борбордук Азия регионун суу менен камсыздоодо Кыргыз Республикасынын өзгөчө ролу ж.б.

2022-жылы мамлекеттик башкарууну реформалоонун алкагында күчтүү ведомстволук функционалдык мүмкүнчүлүктөрү бар Жаратылыш ресурстары, экология жана техникалык көзөмөл министрлиги (ЖРЭТКМ) түзүлгөн. Бирок биз кадрдык ресурстарды түзүү процессинин жай жүрүп жатканын жана мамлекеттин климаттык стратегиясы боюнча департаментти же бөлүмдү түзүү зарылдыгын белгилейбиз. ЖРЭТКМ караштуу Климаттык каржылоо борбору (ККБ) өзүнүн Уставында бекитилген ыйгарым укуктарынын чегинде климаттын күн тартиби боюнча стратегиялык документтерди иштеп чыгууга жана кабыл алууга, аларды түзүү боюнча иштерди жүргүзө албайт.

Учурда өлкөнүн климаттын өзгөрүшүнө адаптациялоо жана интеграциялоо боюнча улуттук саясатты айрым эл аралык аткаруу агенттиктери иштеп чыгууда, мамлекеттик башкаруу органдары толугу менен же жарым-жартылай өзүн-өзү жок кылууда. Биз лидерлик жана климаттык саясатты иштеп чыгууга мамлекеттик органдардын толук катышуусу программаларды жана долбоорлорду ийгиликтүү ишке ашыруу үчүн маанилүү деп эсептейбиз.

Туруктуу өнүктүрүү жана климаттын өзгөрүүсү боюнча Улуттук координациялык кеңеш түзүлгөндөн бери 2022-жылдын апрелинен бүгүнкү күнгө чейин бир гана жыйын өткөрүлдү. Биз бул Кеңеш климаттык программаларды ишке ашырууда жогорку саясий эркти ишке ашыруунун эффективдүү механизми болуп калышын күтөбүз. Улуттук координациялык кеңештин курамына жарандык коомдун өкүлдөрү кирбей калганын өкүнүч менен белгилейбиз, бул өнөктөштүк рухуна жана чечимдерди кабыл алуу процесстеринин айкындуулугуна карама-каршы келет.

Жогоруда айтылгандарга байланыштуу, биз Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетин саясий эрк көрсөтүүгө жана:

- 2019-жылы Кыргыз Республикасы тарабынан ратификацияланган Климаттын өзгөрүшү боюнча Париж макулдашуусу боюнча милдеттенмелерди аткаруу үчүн Климаттын өзгөрүшү боюнча Улуттук саясатты («жол картасы») өз алдынча иштеп чыгуу;
- климаттын өзгөрүшүнө реалдуу адаптациялоо маселелерин өлкөнү туруктуу өнүктүрүүнүн бардык улуттук программаларына жана экономиканын секторлоруна интеграциялоо;

- тоо суу ресурстарынын запастарын сактоого жана келечек муундарды климаттын өзгөрүшүнө ыңгайлаштырууга мүмкүндүк берүүчү «Мөңгүлөр жөнүндө» мыйзамды кабыл алуу;
- жарандык коомдун катышуусу менен климаттын өзгөрүшүнө адаптациялоо боюнча стратегиялык программаларды жана долбоорлорду ишке ашырууга мониторинг жүргүзүү жана баалоо үчүн ишенимдүү жана туруктуу тутумду түзүү;
- маалымат алмашуу үчүн бирдиктүү институттук ички ведомстволук маалыматтар базасын түзүү жана ведомствонун ичинде натыйжалуу документ жүгүртүүнү камсыз кылуу жана кадрлардын кетип калуусунда иштеп чыгууларды сактоо үчүн маалыматтарды сактоо жана алмашуу жол-жоболорун аныктоо;
- Климаттын өзгөрүшүнө адаптациялоо боюнча программалардын жана стратегиялардын социалдык багыттагы индикаторлорун иштеп чыгуу, алардын өлкөнүн туруктуу өнүгүү процесстерине тийгизген таасиринин натыйжалуулугун талдоо, мында жашоонун сапатын жана адамдын ден соолугун Кыргыз Республикасынын климаттык саясатында биринчи орунга коюу (өзгөчө жаштардын, аялдардын, айылдык үй чарбаларынын, аялуу катмарынын жана башка социалдык топтордун кызыкчылыктары);
- парник газдарынын эмиссиясынын көбөйүшүнө, жылытуу мезгилинде абанын булганышына, кыртыштын булганышына алып келген күйүүчү калдыктарды кайра иштетүү ыкмаларынын жоктугуна байланыштуу казылып алынган отундарды өндүрүү жана пайдалануу боюнча долбоорлорду колдоону жана субсидиялоону кыскартуу;
- калктын аялуу катмарын колдоого басым жасоо менен энергиянын кайра калыбына келүүчү булактарынын жана энергиянын натыйжалуулугунун программаларынын пайдасына өлкөнүн финансылык мүмкүнчүлүктөрүн активдештирүү;
- айыл чарбасында, өнөр жайда, калдыктарды кайра иштетүүдө, жарандык курулушта жана транспортто циркулярдык экономиканын принциптерин (туруктуу керектөө жана өндүрүү) ишке ашыруу жана экологиялык таза технологияларды өнүктүрүү менен көмүртектин аз бөлүнүп чыгышы жана айлана-чөйрөгө минималдуу таасири бар экономиканын тармактарын өнүктүрүү;
- климаттын өзгөрүшүнө ыңгайлашуу, азык-түлүк коопсуздугун камсыз кылуу, суу-энергетикалык көйгөйлөрдү чечүү максатында калктын аярлуу чакан чарбачылыгын, аялдардын жана жаштардын ишкердигин, климаттык тобокелдик зоналарында жашаган айыл калкын колдоо үчүн жеңилдетилген каржылоого тикелей жетүүнү камсыз кылуу;
- климаттын өзгөрүшүнө байланыштуу иштин ачыктыгын жана отчеттуулугун күчөтүү үчүн мамлекеттик органдардын алдындагы Коомдук байкоочу кеңештердин ишин активдештирүү.

Жарандык коом Кыргыз Республикасынын делегациясынын Бириккен Улуттар Уюмунун КОАК 26 пленардык сессияларынын жана тематикалык жумушчу топторунун отурумдарынын алкагында эл аралык сүйлөшүүлөргө активдүү катышуусуна ишеним артат жана дагы ага кошумча:

- Климаттын өзгөрүшүнүн таасири [2] менен байланышкан жоготуулар жана зыяндар боюнча Варшава эл аралык механизминин платформаларына жана Коронивий кооперативдик программасы [3] айыл чарбасына байланыштуу иштерге (кыртыштын

көмүртегин, абалын, жайыттардын жана айдоо жерлердин түшүмдүүлүгүн жогорулатуу жана суу ресурстарын сарамжалдуу пайдаланууну камтыган интегралдык тутумдар) катышуу,

- Конвенциянын көмөкчү органдарынын - Илимий-техникалык кеңеш берүүчү жана ишке ашыруучу көмөкчү органдын (SBSTA [5] жана SB) жыйындарына Кыргыз Республикасынын катышуусу;
- аялдарды кызмат орундарына шайлоону көрсөтүү мүмкүнчүлүгүн карап жатып, БУУ КОАК шайлануучу органдарына, анын ичинде Жашыл Климат жана Адаптация Фондунун Кеңешинин мүчөлүгүнө Кыргыз Республикасынын шайланышын демилгелөө,
- климаттын өзгөрүшүн алдын алуу боюнча программаларды узак мөөнөттүү каржылоо, анын эффективдүүлүгү, бөлүнгөн каражаттардын натыйжалары, таасири жана аны мобилизациялоо, өнүгүп келе жаткан тараптарга каржылык жана техникалык колдоо көрсөтүү, алардын кесепеттерин азайтуу чаралары жана адаптация маселелери боюнча талкууга катышуу,
- Кыргызстандын кызыкчылыгына байланыштуу БУУ КОАК түзөтүүлөрдү киргизүү боюнча тараптардын сунуштарын талкуу катышуу,
- башка мамлекеттердин делегациялары менен сүйлөшүү топторунда өз ара аракеттенүү, башка нерселер менен катар чакан тоолуу өлкөлөрдүн жана деңизге чыгуу мүмкүнчүлүгү жок өлкөлөрдүн кызыкчылыктарын коргоо;
- Варшава эл аралык механизм "ишке ашыруу механизми" болууну көздөгөн "Сантьяго тармагына" кошулуу мүмкүнчүлүгү, өнүгүп келе жаткан өлкөлөргө жоготууларды жана зыяндарды алдын алуу, азайтуу жана жоюу үчүн ресурстарга жана экспертизага жетүүгө жардам берет;
- өлкөдө илимий-изилдөө потенциалын жогорулатуу мүмкүнчүлүктөрүн издөө, илимий-техникалык долбоорлорду ишке ашыруу жана мамлекеттик чечимдерди кабыл алуу процессинде далилдүү жана инновациялык иштелмелерди жана технологияларды илгерилетүү;
- делегациянын туруктуу шаарлар боюнча сессияларга катышуусу жана Кыргыз Республикасынын шаарларынын энергияны үнөмдөө, транспорт, ички миграция жана жалпысынан шаардык инфраструктура жана шаарлардагы экологиялык коопсуздук боюнча пландарын презентациялоо.

Биз Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети конференциянын алдында бардык кызыкдар тараптардын катышуусу менен даярдалган COP-27 күн тартибинин негизги маселелери боюнча өзүнүн так позициясын жарыялайт деп күтөбүз. Ал эми документ расмий деңгээлде эл аралык коомчулукка сунушталат..

Өз кезегинде жарандык сектордун өкүлдөрү позициянын жогоруда айтылган жоболорун талкуулоо боюнча Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдары менен кызматташууга даяр экендиктерин билдиришет, ошондой эле

- Шарм-эль-Шейх шаарында (Египет) КС-27 активдүү катышууга, жогоруда айтылган позициялар боюнча КРнын расмий делегациясы менен өз ара аракет кылууга;

- климаттын өзгөрүшүнүн таасири, салттуу билимдер аркылуу мүмкүн болгон адаптациялык чаралар жана климаттын өзгөрүшүнүн кесепеттерин болтурбоо боюнча иш-чаралар боюнча калктын маалымдуулугун жогорулатуу жана массалык маалымат компанияларын колдоо;
- климаттын өзгөрүшүн иликтөө, байкоо жүргүзүү, прогноздоо, ошондой эле мүмкүн болуучу кесепеттерге жооп берүү маселелери ведомстволорунда турган мамлекеттик түзүмдөр менен кызматташууну кеңейтүү;
- климаттын өзгөрүүсү маселелери боюнча жарандык коомдун позициясын бириктирүү жана консолидациялоо, мамлекеттик органдар менен конструктивдүү өз ара аракеттенүүнү жакшыртуу;
- мыйзам долбоорлорун коомдук талкуулоого жана климаттын өзгөрүү маселелерин улуттук саясатка интеграциялоо боюнча рекомендацияларды даярдоого жигердүү катышуу;
- климаттын өзгөрүшү боюнча улуттук жана эл аралык долбоорлорду ишке ашырууга жана мониторинг жүргүзүүгө жигердүү катышууга, каржылоонун жана отчеттуулуктун механизмдеринин ачыктыгына өзгөчө көңүл бурууга;
- климаттын өзгөрүшү боюнча саясаттын ар кандай аспектилери боюнча (саламаттык сактоо, адаптация, кесепеттерди жумшартуу ж.б.) өз алдынча жана биргелешкен изилдөөлөрдү жүргүзүү;
- климаттын өзгөрүшүнө каршы күрөшүү жана алдын алуу боюнча башка өлкөлөрдүн тажрыйбасын изилдөө жана чогултууга салым кошуу (конференциялар, кошумча иш-чаралар ж.б.).